

Próder István

■ Várpalota, Vegyészet Múzeum

Magyar vonatkozású kémia- és vegyipartörténeti évfordulók

5 éve

2016-ban a Béres Gyógyszergyár Szolnokon megkezdte új üzemének kialakítását. Az új gyárrészletet 2018. szept. 25-én avatták fel. A beruházás célja a kutatási-fejlesztési bázis, a minőségellenőrzési laboratórium bővítése és az új termékek előállításához új gyárterület létrehozása volt.

2016. márc. 16-ától az Amerikai Egyesült Államok gyógyszerértékesítési forgalomba került a Vraylar, egy cariprazine hatóanyagot tartalmazó új antipszichotikum, amelyet a Richter Gedeon Nyrt. kutatói fedeztek fel, és Magyarországon indult az anyag gyógyszerre fejlesztése. A gyógyszer forgalmazását az Egyesült Államok Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hivatala (FDA) engedélyezte felnőtt betegeknek az I. típusú bipoláris betegséghez társuló mániás vagy kevert epizódok és a skizofrénia kezelésére.

2016-ban Irinyi-terv néven új magyar iparstratégiát jelentettek be, amely szerint az ipar fokozottan támaszkodik a tudásra, a kutatás-fejlesztésre, a felsőoktatásra és a szakoktatásra.

2016-tól az agárképzés és kutatás fejlesztésére a Budapesti Corvinus Egyetem három budai kara (az élelmiszer, a kertészettudomány kar és a tájépítészeti, településfejlesztési kar) a Szent István Egyetemhez került.

2016-ban a Richter Gedeon Nyrt. az egészség kategóriában társadalmi felelősségvállalási díjat (Corporate Social Responsibility, CSR) nyert el.

2016-ban az Egis Gyógyszergyár budapesti telephelyén (Keresztúri út) új, nagy kapacitású gyártósort helyeztek üzembe. Ez a fejlesztés a hatóanyaggyártás korszerűsítésének első szakaszát jelentette, amely automatizált folyamatirányítási rendszerrel, alacsonyabb energiafogyasztással, kevesebb szén-dioxid-kibocsátással többfajta anyag előállítására volt alkalmas. A beruházás második gyártósorát 2017-ben indították meg.

2016 májusában került piacra az Egyesült Államokban az Egis Gyógyszergyár kolesterincsökkentésre használt rozuvasztatin gyógyszerkészítménye.

2016-tól a Tiszai Vegyi Kombinát Nyrt. Mol Petrolkémia Zrt. néven folytatja működését.

2016-ban a Richter Gedeon Nyrt. nőgyógyászati üzletágának bővítéséhez felvásárolta a svájci székhelyű Finox Holding biotechnológiai vállalatot.

2016-ban a Mol Nyrt. lezárta az Agip felvásárlását Magyarországon és a régióban. Magyarországon 173, régiós szinten 450 töltőállomás került a Molhoz.

2016. aug. 28. és szept. 1. között az ELTE Kongresszusi Központjában 380 résztvevővel rendezték meg a bioszervetlen kémikusok európai konferenciáját.

2016-ban a BorsodChem Zrt.-nél (ma: Wanhua-BorsodChem) megindították a sósavkonverziós üzemet.

2016. jan. 17-én hunyt el Szántay Csaba Állami és Széchenyi-díjas vegyészmérnök, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. 1950-

ben kezdte oktató- és kutatómunkáját a BME Szerves Kémia Tanszékén. 1967-ben lett egyetemi tanár, 1978–1994 között tanszékvezető. Tudományos kutatásait a biológiailag aktív természetes szerves anyagok szintézise területén végezte. Magyarországon kívül 1964-ben Franciaországban a Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) kutatóközpontban, majd 1965–66-ban az Egyesült Államokban, a New York-i Állami Egyetemen dolgozott. 1976-tól megszervezte, majd vezette az MTA Központi Kémiai Kutatóintézet természetes szerves anyagok szintézisével foglalkozó osztályát. Elnöke volt a Magyar Feltalálók Egyesületének.

2016. márc. 1-jén hunyt el Rabó Gyula vegyészmérnök, a Varga József által alapított Nagynyomású Kísérleti Intézet (NAKI) igazgatóhelyettese, később az Union Carbide, majd az Universal Oil Products (UOP LLC) katalitikus igazgatója. 1988-tól utóbbi vállalat tudományos tanácsadója. Nehézolajok krak-

kolási eljárásaival, majd zeolitkatalizátorok kutatásával, fejlesztésével és kőolajipari felhasználásával foglalkozott. Kutatta a zeolitkatalizátorok alkalmazásakor végbemenő reakciók mechanizmusát.

2016. ápr. 14-én hunyt el Lakatosné Győri Katalin könnyűipari mérnök, a Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület (TMTE) szervezőtitkára, majd ügyvezető főtitkára. Az egyesület gazdálkodásának felügyelete, hazai és nemzetközi konferenciák szervezése, egyesületi kiadványok megjelentetése jelentette fő működési területét. Emellett a Textilmúzeum Alapítvány kurátoraként is tevékenykedett és eredményes résztvevője volt a szakterület hazai és európai uniós fejlesztési projektjeinek.

2016-ban hunyt el Billes Ferenc vegyészmérnök, a BME Fizikai Kémia Tanszékének docense, egyetemi magántanár. Tanszék-egyesítés után a BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar Fizikai Kémia és Anyagtudományi Tanszékének munkájában vett részt. Termodinamikai kutatásokkal kezdte pályáját, majd fő területe a rezgési spektroszkópia lett. Ennek során a rezgési színeképek kvantummechanikai számításokkal segített értékelésével foglalkozott. 30 éven át irányította a BME Fizikai Kémiai Tanszék Spektroszkópia Csoportját. Számos szakmai konferencia szervezésében működött közre, 60 éven át vett részt az egyetemi oktatásban

2016. május 29-én hunyt el Katona Tamás vegyész, a szegedi Conti Tech Rubber In-

RABÓ GYULA

SZÁNTAY CSABA

dustrial Kft. ügyvezetője. 1987-ben szerzett diplomája után a Szegedi Tudományegyetem Szerves Kémia Tanszékének munkatársa, közben két évig a kaliforniai Berkeley Egyetem vendégkutatója. Mielőtt a Conti Tech Rubberhez került, Mol Szegedi Bányászati Üzemében és a Hanna Instruments Hungary Kft.-nél dolgozott. Modern technológiák bevezetésével segítette a Conti Tech Rubber fejlődését, amelynek több terméke piacvezető lett.

2016. aug. 31-én hunyt el **Fekete Jenő** vegyész-mérnök, a BME professzora, Erdey László-díjas. Közel négy évtizeden át volt a kromatográfia elismert kutatója. Hazai oktatómunkája mellett az Amszterdami Egyetemen és a Münchener National Centerben is dolgozott.

2016. szept. 8-án hunyt el **Fejes Pál** fizikokémikus, alkalmazott matematikus, egyetemi tanár, az MTA Műszaki Kémiai Komplex Bizottság tagja. A Veszprémi Vegyipari Egyetemen végzett 1953-ban. Az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetében a Katalízis Osztályt, majd az MTA Izotóp Intézetének Izotóppalkalmazási Osztályát vezette. 1970-től a Szegedi Tudományegyetem Radiokémia Tanszékét, majd 1971-től az Alkalmazott Kémiai Tanszékét is vezette. Fontos eredményeket ért el a gázkromatográfiában, valamint az adszorpció-, a heterogén katalízis- és a reakciókinetikai kutatások területén.

2016. szept. 22-én hunyt el **Hollósi Miklós** szerves kémikus, egyetemi tanár, az MTA

HOLLÓSI MIKLÓS

rendes tagja. Az ELTE Szerves Kémiai Tanszékén dolgozott, 1993–2006 között tanszékvezetőként. Kutatási területe a peptidkémia és a kiroptikai spektroszkópia volt. Kutatói ösztöndíjas volt a heidelbergi Max Planck-intézetben, vendégkutató és vendégprofesszor az Egyesült Államokban, a Brandeis Egyetemen és a Wistar Intézetben. Vizsgálta az Alzheimer-kór szerkezeti biokémiai vonatkozásait.

2016. dec. 17-én hunyt el **Gál Miklós** vegyész, az ELTE Kémiai Intézetének tudományos főmunkatársa. Az ELTE Fizikai Kémiai és Radiológiai Tanszékén, az MTA Izotóp Intézetében és az ELTE Általános és Szervetlen Kémiai Tanszékén dolgozott. Kutatási eredményei többek között a Fourier-transzformációs infravörös spektroszkópiái, a lézer Raman-spektroszkópiái vizsgálatokhoz, a magas hőmérsékletű szupravezetők kémiajának kutatásához kapcsolódnak.

10 éve

2011-et az ENSZ Közgyűlés 63. ülészaka 2008. december 30-án, Etiópia előterjesz-

tésére, az A/RES/63/209 számú határozattal a Kémia Nemzetközi Événé (International Year of Chemistry) jelölte.

2011 szeptemberében nyitották meg a Lafarge SA és a Strabag St. képviselői Királyegyházán (Baranya megye) Európa legmodernebb cementgyárát (Lafarge Cement Magyarország). A legszigorúbb környezetvédelmi feltételeknek is megfelelő gyár évi 1 millió tonna cementet állít elő.

2011. szept. 30-án a BorsodChem Zrt., (ma: Wanhua BorsodChem) felavatta új TDI-üzemét Kazincbarcán. A TDI (toluol-dizocianát) a poliuretán-gyártás fontos kiindulási anyaga. A vegyipari nagyvállalat 200 millió euró értékű beruházásával Európa vezető TDI-gyártói közé került.

2011. okt. 21-én Berlinben megalakult a Science Europe, az új európai tudományos kutatási szervezet. Az Európai Unió új szervezeteinek székhelye Brüsszelben van, célja a tudomány megalapozó értékeinek gazdasági, társadalmi, politikai érvényesítése.

2011. nov. 10-én Magyarországon egyedülálló, de a világon is az élvonalba tartozó gyógyszervizsgáló, úgynevezett pharमतom laboratóriumot adtak át Debrecenben, a Magyar Tudományos Akadémia Atommag-

ATOMKI

kutató Intézetében (Atomki). A pharमतom programot, amelynek elsődleges célja a gyógyszerek biztonságosságának fokozása, 250 millió forint európai uniós és hazai társfinanszírozással, ugyanennyi önrész hozzáadásával valósította meg az Atomki, a Debreceni Egyetem, a Richter Gedeon Nyrt., a Huniko Kft., a Pharmapolis Debrecen Kft. és a Cívus Gyógyszer technológiai Kft. részvételével létrejött projekt, a Pharmatom Hungária Kft.

2011-ben az IUPAC két új „szupernehéz” elemet véglegesített a Mengyelejev-féle periódusos rendszerben. Ezek a 110-es rendszámú darmstadtium és a 111-es rendszámú röntgenium, míg a 112-es rendszámú koperníciumot már 2010-ben beillesztették a kémiai elemek sorába.

2011. márc. 4-én hunyt el **Bodor Endre** egyetemi tanár, a Veszprémi Egyetem (ma: Pannon Egyetem) Általános és Szervetlen Kémia Tanszékének tanszékvezető professzora. A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyész-mérnöki Karán kezdte pályáját. Az aszkorbimetria, majd a polarográfia területén végzett kutatásokat. 1954-ben került Veszprémbe.

Az 1960-as években kiadott jegyzetei, majd „Szervetlen kémia” könyve a magyar egyetemi oktatás első, korszerű kvantumkémiai szemléletű tankönyvei voltak.

2011-ben hunyt el **Kovács Lajos**, Állami-díjas vegyész-mérnök. Létrehozta a festékipari tanácsadó és vevőszolgálatot. Megszervezője volt a korszerű magyar festékipari kutatásnak, megalakította az MKE Lakk és Festékipari Szakosztályát, szerkesztette a Lakk és Festékipari Zsebkönyvet.

2011. okt. 9-én hunyt el **Hermecz István** vegyész-mérnök, az MTA levelező tagja. A Chinoinban a gyógyszerkutatás területén dolgozott, kezdetben laborvezetőként, majd kutatási igazgatóként. Számos hatóanyag (antibiotikumok, alkaloidok, fájdalomcsillapítók) kialakításával, prosztaglandin-termékek kifejlesztésével foglalkozott. Kutatta az új kémiai módszerek alkalmazásának lehetőségét, együttműködött tudományos intézményekkel, egyetemekkel. Megalapította az MTA Gyógyszerkémiai és Gyógyszer technológiai Munkabizottságát. Több mint 340 közleménye jelent meg nemzetközi folyóiratokban, szabadalmi bejelentéseinek száma: 130.

2011. aug. 25-én hunyt el **Nyitrai József** vegyész-mérnök, a BME Szerves Kémiai és Technológiai Tanszékének egyetemi tanára. Szakterülete: heterociklusos vegyületek kémiaja, N-heterociklusok fotokémiaja, béta-laktámok kémiaja. Társ szerzője volt a „Kémiai elnevezés és helyesírás alapjai” című könyvnek. Az MKE-ben elnöke volt a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának.

2011. szept. 11-én hunyt el **József Gábor** vegyész-mérnök, a Tiszai Finomító létrehozója, a Mol Rt. (ma: Mol Nyrt.) nyugalmazott ügyvezető igazgatója. A Komáromi Kőolajipari Vállalatnál kezdett dolgozni üzemvezetőként, majd gyáregységvezető-helyettesként. 1970-től a Tiszai Kőolajipari Vállalat beruházásának irányítója; biztosította a fejlesztések műszaki feltételeit. 1985-ben az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) műszaki vezérigazgató-helyettese, majd a Mol létrejöttével annak ügyvezető igazgatója. A Mol nemzetközi kapcsolatainak kiépítésén, fejlesztésén dolgozott. Elnöke volt az MKE Ásványolaj- és Petrolkémiai Szakosztályának és tagja az MTA Energiapolitikai Szakértői Bizottságának.

2011 szeptemberében hunyt el **Gorondy Novák Zsuzsa** vegyész-mérnök, gumiipari szakértő. A Taurus Gumiipari Vállalatnál, majd jogutódjánál, a Michelin Hungária Kft.-nél dolgozott. Import gumiipari anyagok helyettesítésével, gyártásuk megszervezésével foglalkozott. Ellátta az Inter Rubber Kft. képviselőt, segítette az MKE Gumiipari Szakosztályának működését.

2011. dec. 31-én hunyt el **Vértes Attila** vegyész-mérnök, az MTA rendes tagja. Bevezette a „Magkémia” tárgy oktatását az

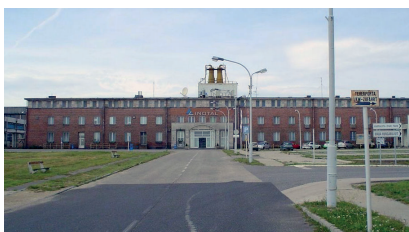

VÉRTES ÁTILKA

egyetemen. *Kiss István* írott „Magkémia” könyve külföldön Nuclear Chemistry címen jelent meg. A témakörben és a Mössbauer-spektroszkópia területén számos könyve és publikációja jelent meg. Az ELTE TTK Fizikai Kémiai Tanszékén Magkémiai Laboratóriumot hozott létre, amely később külön tanszékké alakult. Elnöke volt az MTA Kémiai Osztálya Radiokémiai Bizottságának. Széchenyi-díjjal és George Hevesy Medal kitüntetéssel ismerték el munkáját.

15 éve

2006 januárjában a Magyar Alumínium Rt. (ma: Inotal Alumíniumfeldolgozó Zrt.) le-

NOTAL ZRT.

állította Inotán az alumíniumtermelést. Elődje, az Inotai Alumíniumkohó 1952. augusztus 18-án lépett termelésbe. Várpalota környékének ipari fejlődéséhez a szénbányászat és a pétfürdői műtrágyagyártás mellett az alumíniumgyártás is hozzájárult. A kohó leállítása után az alumínium félgyártmány előállítását folytatódott vásárolt kohóalumínium és alumíniumhuladékok feldolgozásával.

2006 júniusában a nyergesújfalu Zoltek Zrt.-nél új üzemszarnokot adtak át, ahol amerikai technológiával a világ legnagyobb szénszálgyártó kapacitását alakították ki.

2006. július 1-jétől a BME Vegyész-mérnöki Karának elnevezése Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyész-mérnöki és Biomérnöki Karára változott. A kar szervezeti felépítése is változott, tíz szervezeti egységből összevonásokkal öt új tanszék alakult.

2006 novemberében kísérleti biogáztermelő berendezést avattak Kaposvárott a Magyar Cukor Zrt. gyárában. Az országban először próbálták ki ipari körülmények között, hogy a cukorgyári melléktermékekből hogyan lehet biogázt kinyerni és környezetbarát technológiával energiamegtakarítást elérni.

2006 novemberében megkezdődött a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Sajóhábonyparkban lévő ÉMV Észak-magyarországi Vegyiművek Kft. felszámolása. Az ÉMV termelése 2006 nyarán állt le. Területén alakult 2008-ban a Kischchemicals Gyártó és Kereskedelmi Kft. A vállalat fosz-

génbázisú intermediereket, növényvédőszeret gyárt.

2006. jan. 18-án hunyt el *Orbán István* vegyész-mérnök, az Egis Gyógyszergyár vezérigazgatója, a BME címzetes egyetemi tanára. Az Egis Gyógyszergyár és jogelődje az EGYT Gyógyszervegyészeti Gyár volt egyetlen munkahelye, ahol 42 éven át dolgozott, 1982-től vezérigazgatóként. Vezetésével a vállalat fejlett gyógyszeripari termelő- és kutatóbázissá vált. Irányítása alatt az Egis az elsők között alakult át részvénytársasággá. A társaság privatizációja az ő elképzelései alapján valósult meg 1995-ben, amikor a francia Servier cég a részvények 50,9 százalékát megvásárolta.

2006. máj. 21-én hunyt el *Szabadvány Ferenc* vegyész-mérnök, az MTA rendes tagja, az Országos Műszaki Múzeum nyugalmazott főigazgatója, hazai és nemzetközi tudományos szervezetek alapítója, a tudomány- és technikatörténeti kutatások, a műszaki muzeológia kiemelkedő személyisége. Egyetemi tanulmányait a Műegyetemen kezdte, 1944-ben a Németországba telepített hallgatókkal együtt átélte a drezdai bombázást, majd 1946-ban kapta meg vegyész-mérnöki oklevelét. Először a családja tulajdonában levő gyárban kezdett dolgozni, majd a BME Általános Kémiai Tanszékének oktatója lett. Analitikai kémiai vizsgálatai után érdeklődése a kémia történeti kutatások felé fordult. Tudományos alaposítással és olvasmányos stílusban írta meg „Az analitikai kémia története” címmel művét, majd további húsz könyvét, közöttük a *Szőkefalvi-Nagy Zoltánnal* közösen írt „A kémia története Magyarországon” című könyvet. Közel 400 tudományos közleménye, élvezetes előadásai mind itthon, mind külföldön nagy elismerést szereztek számára. A várpalotai Vegyészeti Múzeum indításakor meghatározó szerepe volt a kutatómunka kialakításában, a főbb gyűjtési irányok kijelölésében. Munkásságát Széchenyi-díjjal, az Egyesült Államokban Dexter-díjjal, az Európai Kémikusok Egyesületek Szövetsége FECS-díjával ismerték el.

2006. aug. 5-én hunyt el *Réffy József* vegyész-mérnök, egyetemi tanár, a BME Szervetlen Kémia Tanszékének tanszékvezető professzora. Az elemorganikus vegyületek szerkezetvizsgálatával foglalkozott. Szívonas és közérthető előadásai alapján az egyetem legkiválóbb oktatói között tartották számon. Tanszékvezetői munkája mellett volt dékánhelyettes, rektorhelyettes. Vezette az Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Főosztályát. Elnöke volt az MTA Szervetlen és Kovalens Vegyületek Munkabizottságának, dolgozott az Európai Vegyész-mérnök Szövetség Oktatási Bizottságában.

2006. aug. 15-én hunyt el *Varga Edit* vegyész, a Richter Gedeon Nyrt. nyugalmazott vezérigazgatója. Vezetése alatt a gyár jelen-

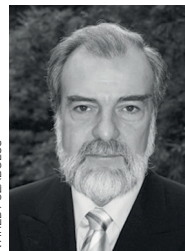

VARGA EDIT

tős növekedése ment végbe, új gyártásprofilok alakultak ki, létrejött a vállalat dorogi gyáregysége. Folyamatosan bővült a termékpaletta, fejlődött a kutatási tevékenység, szélesedtek a vállalat nemzetközi kapcsolatai. Munkásságáért Eötvös és Állami Díjban részesült.

2006. aug. 19-én hunyt el *Gegus Ernő* vegyész-mérnök, címzetes egyetemi tanár. 1951–58 között az BME-n optikai emissziós színképelemzéssel foglalkozott, majd 1959-től 1974-ig a Vasipari Kutató Intézet Színképelemző Laboratóriumát vezette. Kiemelkedő eredményeket ért el a vas- és acéletalonok gyártásához szükséges homogenitás- és elemanalitikai vizsgálatok kifejlesztésében. 1974–86 között a Veszprémi Vegyipari Egyetem (Pannon Egyetem) Analitikai Kémia Tanszékén működő akadémiai kutatócsoport tagjaként dolgozott. A régészeti leletek vizsgálata kutatásainak meghatározó részét alkotta.

2006. okt. 30-án hunyt el *Nyiredy Szabolcs* akadémikus, a Gyógynövénykutató Intézet Rt. elnök-igazgatója. A Semmelweis Orvostudományi Egyetemen

NYIREDY SZABOLCS

1975-ben kapta meg gyógyszerész diplomáját. A SOTE Gyógyszerészeti Intézetben végzett munkája után 1983-tól 8 évet töltött Svájcban, a zürichi Gyógyszerészeti Intézetben. 1990-

ben vette át a Gyógynövénykutató Intézet vezetését. Vezetése alatt az intézet a hazai elválasztástudomány, a kromatográfia legeredményesebb műhelyévé vált. Öt könyve, huszonekét könyvfejezete több mint 130 tudományos dolgozata mellett közel harminc szabadalmát fogadták el. Számos szakmai folyóirat főszerkesztője, szerkesztőbizottsági tagja volt, közöttük főszerkesztője a Journal of Planar Chromatography – Modern TLC lapnak.

2006. nov. 22-én hunyt el *Pillich Lajos* rubindiplomás vegyész-mérnök, a Richter Gedeon Nyrt. örökös tiszteletbeli elnöke. Pályafutást *Richter Gedeon* alkalmazottjaként analitikusként kezdte, majd üzemvezetőként, 1942–1976 között műszaki igazgatóként dolgozott. 1990-től 1999-ig a Társaság elnökeként tevékenykedett. 1999-től haláláig a részvénytársaság tiszteletbeli el-

PILICH LAJOS TÁBOROZÓ DIÁKOKKAL

nöke. Hetven éven át fáradhatatlanul munkálkodott a gyógyszergyár érdekében. Tevékenysége meghatározó volt a vállalat és a magyar gyógyszeripar fejlesztésében. Az 1970-es évekre a Richter Gedeon Gyógyszergyár nemzetközi szinten is jelentős nagyüzemmé fejlődött. Az 1990-ben újra részvénytársasággá alakult gyár *Pillich Lajos* elnökségével sikeresen működött piacgazdasági körülmények között, és a magyar gyógyszergyárak közül egyedül tartotta meg önállóságát. Munkája, elfoglaltsága mellett mindig támogatta azokat a kezdeményezéseket (diáktáborok, nyári foglalkozások), amelyek hozzájárultak a fiatalok képzéséhez, oktatásához.

2006-ban hunyt el *Szakács Ottó* vegyész, analitikus, az ELTE Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszékének oktatója. Meghatározó része volt az egyetem műszeres analitikai kémiai laboratóriumának felszerelésében, tematikájának kidolgozásában. Az optikai emissziós színképelemzés területén végzett kutatásokat, majd az atomabszorpciós mérés technikában láng- és grafitkemencés atomizáción alapuló módszereket dolgozott ki.

20 éve

2001 februárjában a Magyar Mérnöki Kamara Vegyészmérnöki Tagozata *Péceli Béla-díjat* alapított. *Péceli Béla* (1921–2000) kiemelkedő munkát végzett a korszerű hazai kőolajfeldolgozó ipar megteremtésében, működtetésében és távlati fejlesztési terveinek kialakításában.

2001. április 12-én nyitották meg a Richter Múzeumot a vállalat alapításának 100. évfordulója alkalmával rendezett ünnepségsorozat kezdeteként.

2001. máj. 3-án adták át a Sanofi-Synthelabohoz (ma: Sanofi-aventis) tartozó Chinoi új kémiai kutatási épületét. A térség legkorszerűbb kémiai kutatási központjában új hatóanyagok kutatásával, preklinikai vizsgálatokkal és termékfejlesztéssel foglalkoznak.

2001. jún. 1-jén avatták fel Kazincbarcán Magyarországon első projektfinanszírozású ipari erőművét. Az 1998-ban megalapított projektársaság tagjai: a BorsodChem Erőmű Kft., az áramszolgáltató ÉMASZ Rt. és a gázszolgáltató Mol Rt.

2001. aug. 2-án a BorsodChem Rt.-nél (Wanhua-BorsodChem) megindították az évi 60 kt kapacitású TDI-üzem (toluolén-diizocianát) próbaüzemét.

2001. nov. 26-án ünnepélyesen felavatták Százhalombattán a Mol Rt. Dunai Finomítóban a késleltetett koksizáló üzemet. A 60 milliárd forintot beruházással megvalósított üzem jelentősen javítja az értékes termékek arányát. A késleltetett koksizóléjás az erőművekben korábban nehéz fűtőolajként eltűzelt kőolajipari desztillációs maradékokat alakítja át. A technoló-

gia ezekből értékes motorhajtóanyag-komponenseket állít elő, melléktermékként gazdaságosan felhasználható petrolkoksz keletkezik.

2001. ápr. 20-án hunyt el *Földiák Gábor* vegyészmérnök az MTA Kémiai Kutatóközpont Izotóp- és Felületkémiai Intézetének egykori főigazgatója, egyetemi tanár. Munkássága kiemelkedő a sugárhatás-kémia, sugártechnológia, izotóptechnika és petrokémia területén. Egyetemi előadásait is mind itthon, mind külföldön fenti témakörökben tartotta. Igazgatója volt a Mérnöktovbakképző Intézetnek, 1983–86 között művelődésügyi miniszterhelyettes.

2001. júl. 8-án hunyt el *Bodor Géza* vegyészmérnök, címzetes egyetemi tanár. 40 éven át dolgozott a Műanyagipari Kutató Intézetben. Kutatásai a polimerek fizikai tulajdonságainak vizsgálatához kapcsolódnak. Munkáiról szakcikkei mellett a „Polimerek szerkezetvizsgálata” (1982), „Structural Investigation of Polymers” (1991), valamint „Polimer anyagszerkezettan” (1995) könyveiben számolt be.

25 éve

1996-ban a volt Peremartoni Vegyipari Vállalat részterületén működő Transcenter Kft. (ma: Yara Hungária Kft., a Yara International ASA, főként norvég tulajdonú

PEREMARTONI IPARTÉLEP

anyagcég része) új nitrogénműtrágyát fejlesztett ki, amely nem növeli a talaj nitráttartalmát.

1996 őszén került forgalomba a Richter Gedeon Rt. (Richter Gedeon Nyrt.) Curiosin nevű új originális készítménye, amely felfekvések, fekélyek, nehezen gyógyuló sebek hatékony gyógyszere. A szert, amelynek feltalálói *Illés Lajos* és munkatársai, több országban szabadalmaztatták. Természetes eredetű hatóanyaga a hialuronsav cinkkomplexe.

1996-ban a Taurus Gumiipari Rt. részvényeinek 90%-át a francia Michelin vásárolta meg. Budapesten a Kerepesi úti Taurus telephelyén (egykori Magyar Ruggyantárúgyár) a termékek gyártása 2014-ben megszűnt. Jelenleg Nyíregyházán működik a Michelin Hungária Kft.

1996. okt. 29-én felavatták a Győrt Baumgartenel összekötő Magyarország–Ausztria gázvezetékét. A 117 km-es vezeték az európai gázrendszerhez kapcsolja Magyarországot, növeli a gázellátás biztonságát.

1996. nov. 8-án átadták a Zsana Földalatti Gáztároló első építési ütemének létesítményét, amely 600 millió m³ földgáz tárolására alkalmas. A második ütemet 2009 novemberében fejezték be.

1996. dec. 23-án hozták létre az Alapítvány a Magyar Peptid- és Fehérjekutatásért közhasznú nonprofit szervezetet.

1996-ban hunyt el *Mázor László* gyógyszerészdoktor, analitikus, egyetemi tanár. Első könyvét *Plank Jenő* professzorral a „Fémelemzés módszerei” címen adták ki. Az 1960-as évektől kezdődően a szerves analitika területén folytatott kutatásokat. „Szerves kémiai analízis”, „A szerves kémiai analízis korszerű módszerei” c. könyvei általános szakmai elismerést nyertek. Szerkesztésében jelent meg az „Analitikai zsebkönyv”, amely négy kiadásban mind a hazai, mind a külföldi kémikusok hasznos segédesszközévé vált.

1996. jún. 2-án hunyt el *Szabó Zoltán* vegyészmérnök, egyetemi docens. A BME Szeretlen Kémiai Tanszékén kezdte pályafutását, majd 1946-ban a Hidroxigén-gyárhoz került. 1951–1985 között a Vegyterv főmérnökéként dolgozott. Üzemek tervezési munkáiban vett részt. Az egyetemi oktatásban vegyipari műveleteket, tervezési ismereteket adott elő. Több kézikönyv társszerzője, szerkesztője volt, haláláig tagja a Magyar Kémikusok Lapja szerkesztőbizottságának.

30 éve

1991. jún. 3-án jegyezték be a Pannonplast Műanyagipari Rt.-t a cégnyilvántartásba. Első elődállalata 1922-ban Magyar Gomb- és Műanyaggyár Rt. néven alakult. Jogelődei voltak még: a Hungária Gumigyár Rt., Hungária Guttapercha és Gumigyár, végül 1958-tól a Hungária Műanyagfeldolgozó Vállalat. (2008. január óta jogutóda: PannErgy Nyrt.)

1991. jún. 5-én kezdte meg a termelést Százhalombattán a Dunastyr, a polisztirol gyártó magyar–olasz vegyes vállalat. A polisztirolgyártási licenct a Montedipe cégtől vásárolták. Az üzem termelési kapacitása 45 kt/év ütésálló polisztirol és 20 kt/év habosítható polisztirol.

1991. júl. 3-án indították meg a TVK (ma: Mol Petrokémia Zrt.) harmadik polietilén-gyárát. Az 1970 és 1986 után sorrendben következő új polietilén-gyár kapacitása 60 kt/év kis sűrűségű polietilén. A technológia a BASF-től származik. Az új polietilén termékek optikai tulajdonságai jobbak, ami különösen a fóliagyártásnál jelentős. Fólián kívül fröccsöntött termékek is készíthetők az új anyagból.

1991. szept. 1-jén a Reanalnál négy önálló kereskedelmi egység alakult, I. vegyszerbolt (belföldi finomvegyszer-ellátásra); II. diagnosztikai bolt (diagnosztikai reagenskészletek forgalmazására); III. egyedi im-

port csoport (finomvegyszerek egyedi igényre történő behozatalára); IV. termelői áras értékesítés (nagy felhasználóknak). 2007-ben a Reanal Zrt. megalapította a Reanal Laborvegyszer Kft.-t, amely teljes mértékben átvette a laboratóriumi vegyszerek, segédanyagok és laborszerek forgalmazását.

1991 szeptemberében végleg leállt a Tatabányai Alumíniumkohó. Mindhárom kohócsarnokban beszüntették a termelést.

1991. okt. 1-jén jött létre a Magyar Olaj- és Gázipari Részvénytársaság (ma Mol Nyrt.) az 1957-ben alapított Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) átalakításával. 30 év alatt a Mol sikeres, integráltan működő társasággá vált, magába foglalta a szlovákiai Slovnaftot, és a Tiszai Vegyi Kombinatot. Irányítása alá került a horvát INA olajtársaság. A termékellátás, kereskedelem, szénhidrogén-készlet kutatás-terelés, töltőállomás-fejlesztés terén elért eredményei révén a közép-kelet-európai térség egyik legjelentősebb vállalata lett.

1991. okt. 1-jétől a Budalakk Festék- és Műgyantagyár gyáregységei részben egyszemélyes Kft., részben vegyesvállalat, részben önálló kft. formában működnek (összesen hét kft. alakult).

1991. okt. 14-én kezdte meg a termelést a százhalombattai Dunai Finomító 7,1 milliárd forintért épült, 600 kt/év kapacitású benzinreformáló üzeme. Az Universal Oil

DUNAI FINOMÍTÓ, RÉSZLET

Products Co. (UOP) technológiával folyamatos katalizátorregenerálást megvalósító, 4-es számú Reformálóüzem megindítása műszaki feltételt jelentett a benzin ólomtartalma európai normáknak megfelelő csökkentéséhez.

1991 októberében a BorsodChem Rt. üzembe helyezte 25 ezer tonna/év kapacitású MDI (metilén-difenil-diizocianát) üzemét, amit a Mitsui Toatsu Chemical eljárására a CHISSO Eng. közreműködésével valósítottak meg. A gyár a poliuretángyártás egyik alapanyagának, az izocionát-komponensnek (MDI) három alaptípusát gyártja.

1991. nov. 15-én kezdte meg a termelést Budapesten Európa egyik legmodernebb levegőszétválasztó üzeme, amely óránként 6000 m³ cseppfolyós terméket képes előállítani. Az üzem tulajdonosa a Messer Hungarogáz Kft.

1991. nov. 28-án helyezték üzembe a Dorogi Égetőmű abszorberét, ezzel a beruházás befejeződött.

1991 decemberében a Mol Rt. Tiszai Finomító (Tifo, Tiszaújváros) területén üzembe helyeztek egy évi 8 kt kapacitású, nagy tisztaságú izobutilént gyártó üzemet. (Leírása: Szatmári Ede: Nagy tisztaságú izobutilén előállítása, MKL, 1995. 206.)

1991-ben alapították a PannonPharma Gyógyszergyártó Kft.-t. A magyar-amerikai vegyesvállalat generikus gyógyszerek gyártásával, fejlesztésével, forgalmazásával foglalkozik, gyógyszervizsgálatokat, műszaki elemzéseket végez. A vállalat Pécsváradon építette fel gyógyszergyárát. A település egykor Szent István által alapított bencés monostorának 1015-ben kelt alapítólevele hazánkban első ízben tesz említést kórházról, gyógyszeréről, gyógyításról. Első királyunk a gyógyításhoz gyógyító szolgákat, gyógyító növényeket gondozó kertészeket és fűrdömestereket is rendelt.

1991. jún. 21-én hunyt el *Kajtár Márton*, az ELTE Szerves Kémiai Tanszékének professzora. A hazai alkalmazott kiroptikai spektroszkópia megteremtője volt, közel száz eredeti tudományos közleményének kétharmada ezzel a területtel foglalkozik.

1991. jún. 22-én hunyt el *Huszár Andor* vegyészmérnök, a Tiszai Vegyi Kombinat nyugalmazott állami díjas vezérigazgatója. 1964-ben került a TVK-hoz, amelynek igazgatója, majd 1979-től 1989-ig, nyugdíjazásáig vezérigazgatója volt. Tevékenysége szorosan összekapcsolódik a magyar petrokémiai iparral, az olefinkémiai termékek előállításával, feldolgozásával, a hazai polietilén- és polipropilén-gyártás megvalósításával és továbbfejlesztésével. Jelentős szerepe volt abban, hogy a TVK-nál nemzetközi összehasonlításban is korszerű, gazdaságos termelési kapacitású üzemek jöttek létre.

1991. okt. 14-én hunyt el *Székely Géza*, a holland-magyar tulajdonú AKZO-TVK Rt. elnök-igazgatója. Kiemelkedő tevékenységet végzett a Chemolimpex export főosztályán, valamint a TVK, majd az AKZO-TVK fejlesztésében.

40 éve

1981 januárjában a Tiszai Vegyi Kombinat és a japán Sumitomo cég szerződést kötött egy évi 40 kt kapacitású polipropilén-üzem szállítására. A sorrendben második PP-üzem 1983-ban kezdte meg a termelést az akkor egyik legkorszerűbb technológiát: a Sumitomo tömbpolimerizációs eljárását alkalmazva. Az üzemben ún. második generációs TiCl₃-katalizátort használnak, a polimerizáció 100 m³-es tankreaktorban megy végbe.

1981 áprilisában krakkolóüzem létesítésére kötött szerződést a Dunai Kőolajipari Vállalat (Mol Nyrt. Dunai Finomító) és a Procofrance francia cég. A fluid katalitikus krakküzemcsoport kivitelezési munkái

decemberben indultak meg. 1984 júniusában helyezték üzembe.

1981. máj. 6-án adták át a hajdúszoboszlói gáztárolót, amely 1977 és 1980 között mintegy 770 millió Ft-os költséggel épült fel. A Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat üzemének föld alatti tárolójában egyszerre 200 millió köbméter földgázt tartalékolhatnak.

1981. szept. 4-én hunyt el *Török Ferenc*, a kémiai tudományok doktora, az ELTE Általános és Szeretlen Kémiai Tanszékének tanára.

50 éve

1971-ben fejezték be a Magyar Viscosagyárban (ma: Zoltek Zrt.) a szállékpóz üzem bővítését évi 1500 tonna Danamid selyem gyártására. Ugyanebben az évben szüntették be az 1948 óta gyártott viszkózszi-vacs termelést.

1971. okt. 28-án helyezték üzembe a TVK-nál az ország első polietiléngyárát. Az akkor 24 kt/év kapacitású, ICI-technológiával működő üzem kis sűrűségű PE-t állított elő, amelyet legnagyobb részét fóliagyártásra használtak. Az üzemet 55 kt/év kapacitására bővítették.

1971. jan. 30-án hunyt el *Jámbor Béla* vegyészmérnök, akadémikus, a híradástechnikai és vákuumtechnikai ipar kimagasló képviselője. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság alapító tagja volt.

1971. júl. 1-jén hunyt el *Várgha László* Kosuth-díjas vegyész, akadémikus, egyetemi tanár, a Gyógyszerkutató Intézet igazgatója. A citosztatikus szerek, nyugtató hatású vegyületek és a hormonhatású gyógyszerek szintézise terén ért el kimagasló eredményeket. Az 1931–32-es tanévben a szegedi Ferenc József Tudományegyetem orvos-kémiai tanszékén *Szent-Györgyi Albert* munkatársaként kémiai szintézissel igazolta azt a feltételezést, hogy a paprikából izolált „hexuronsav” azonos a régóta keresett C-vitaminnal.

1971. aug. 10-én hunyt el *Bartha Lajos* vegyészmérnök, a hazai timföldipar egyik megalapítója. A Mosonmagyaróvári Timföldgyárnak 1934-től főmérnöke, 1941–54 között igazgatója volt. Irányítása alatt kezdődött meg az Almásfüzitői Timföldgyár létesítése is.

1971. október 24-én hunyt el *König Rezső* Kossuth-díjas vegyészmérnök, a Chinoín gyár volt főmérnöke, majd vezérigazgatója. Tevékenysége jelentős a magyar gyógyszeripar történetében. Nevéhez fűződik az Ultraseptyl világszabadalma.

60 éve

1961. máj. 15–17. között tartották műanyagokkal foglalkozó hazai szakembereink első átfogó tanácskozásukat műanyagiparunk helyzetéről és a kapcsolódó tudományos kutatásokról.

1961-ben kezdődött meg a Dunai Kőolajipari Vállalat építése.

1961-ben a NIM Nehézvegyipari Főosztálya és a Nehézvegyipari Kutató Intézet megkezdte a szervezett korrózióvédelem kiépítését a Vegyipari Üzemi Korróziós Szervezet (Vekor) létrehozásával.

1961-ben Gerecs Árpád akadémikus professzor vezetésével Múzeumi Bizottság alakult a Magyar Vegyészeti Múzeum létesítésével, gyűjtőmunkájával kapcsolatos szakmai kérdések koordinálására. A múzeum több szervezeti átalakulás után 2009. jan. 1-je óta a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Vegyészeti Múzeumaként működik.

70 éve

1951 márciusában a Népgazdasági Tanács elrendelte a szolnoki Tiszamenti Vegyimű-

TVM I. SZ. KÉNSAVGYÁR ÉPÍTÉSE

vek létesítését. A vállalat neve ma, tulajdonosváltás után: Bige Holding Kft.

1951 áprilisában kezdték el a Hajdúsági Gyógyszergyár építését. 1960-ban egyesült a Debreceni Gyógyszergyárral, Biogal néven. 1995-ben az izraeli Teva Gyógyszergyár megvásárolta a Biogalt, jelenleg Teva Magyarország Zrt.-ként működik.

1951. ápr. 1-jén hozták létre az Autokémia Vállalatot gumihulladék feldolgozása és hasznosítása, valamint gumitartósító szerek gyártása céljából. A vállalatból fejlődött ki a jól ismert Palma Gumigyár, amely 1963-ban beolvadt az Országos Gumiipari Vállalatba.

1951-ben a Magyar Lakkfestékipari Vállalat (1968-tól Budalakk) megkezdte a novolakok (hőre nem keményedő fenoplasztok) gyártását.

1951-ben a Kőbányai Gyógyszerárugyár (ma: Richter Gedeon Nyrt.) Chemia I. üzemből megkezdődött a Veronal gyártása.

1951-ben fedezték fel a nagylengyeli kőolajlelőhelyeket.

1951-ben alapította Varga József (1891–1956) a Nagynyomású Kísérleti Intézetet, amely 1980-ban Magyar Szénhidrogénipari Kutató Fejlesztő Intézet, 1983-ban Nitroil Vegyipari Termelő-Fejlesztő Közös Vállalat, majd Rt. néven működött. 1999-ben amerikai tulajdonba került, elnevezése: Huntsman Corp. Hungary Vegyipari Termelő-Fejlesztő Zrt.

1951. szept. 9-én tették közzé az 1951. évi 25. számú törvényerejű rendeletet, amely kimondja, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem Veszprémben létesített Nehézvegyi-

pari Kara kiválik a BME szervezetéből és Veszprémi Vegyipari Egyetem elnevezéssel önálló egyetemenként folytatja működését. 1990-től Veszprémi Egyetem, 2006-tól Pannon Egyetem néven a közép-dunántúli régió meghatározó felsőoktatási intézménye.

1951 végén a Budapesti Kénsavgyárban (Kén utca) megkezdtek a szemcsézett szuperfoszfát műtrágya gyártását. 1990-ben a kénsavgyártás leállt, majd a kapcsolódó termékek gyártása is megszűnt.

75 éve

1946. márc. 16-án hunyt el Száhlender Lajos gyógyszerész, egyetemi tanár, lapszerkesztő. Than Károly mellett volt tanársegéd és Winkler Lajosnál asszisztens. Élelmiszerkémiai vizsgálatokat dolgozott ki. Az 1940-ben megjelenő Kémikusok Lapjának főszerkesztője, a Természettudományi Társulat vezetőségi tagja volt.

1946. júl. 19-én hunyt el Széll László Mór agrárvegyész, a debreceni Gazdasági Tanintézetnél a kémia, borászat, természettan és mezőgazdasági technológia tanára. Tanulmányaival a mezőgazdasági kémiai technológia fejlődését segítette elő.

80 éve

1941. ápr. 7-én alapították a Magyar Viscosagyár Rt.-t. 1943-tól viszkóz termékeket, különféle akrilszálakat állított elő. A rendszerváltás után 1995-ben a vállalatot a Zoltek Comp. vásárolta meg. 1997-től a vállalat neve Zoltek Zrt., az akrilszálakon kívüli termékek gyártását leállították és megkezdtek a szénszáltextilek feldolgozását.

1941. jún. 11-én a gumiipar nyersanyagszükségletének fedezésére a Ruggyaantaárugyár és a Péti Nitrogénművek közös vállalkozásában (jelentős állami támogatással) megalakult a Magyar Vegyiművek Rt., amely évi 600 t BUNA-S és BUNA-N típusú műgumi előállítására alkalmas ipartelep létesítését határozta el Rákoskeresztúr határában. A gyár 1944-ben felépült, de a háborús események (és a feltételezhető hibás tervezés) miatt nem lépett termelésbe. A háború után termelőberendezéseit az azonos nevű államosított vállalat használta különféle szerves vegyipari termékek (színezékek, műanyaglágyítók) gyártására. 1956-tól az 1980-as évekig összevonások, bővítések után Egyesült Vegyiművek néven működött, 1992-ben részvénytársasággá alakult, amely 1999-ben megvásárolta a „Caola” márkanévet. 2006-tól a társaság cégneve: EVM Háztartásvegyipari és Kozmetikai Zrt. volt, amely a termelést 2014-ben beszüntette, ismert termékeinek gyártási jogát eladta.

1941. márc. 3-án hunyt el Bugarszky István vegyész, akadémikus, a budapesti tudó-

mányegyetem Vegytani Tanszékének vezetője. Reakciókinetikai kutatásai és fehérjevizsgálatai jelentősek.

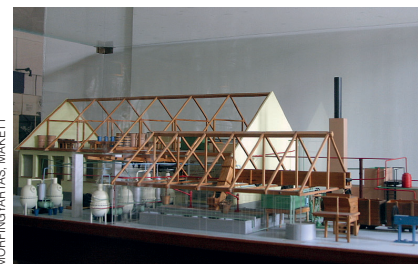
1941. ápr. 7-én hunyt el Finkey József akadémikus, műegyetemi tanár. A szén- és érc-előkészítés tudományos vizsgálatával foglalkozott. Kidolgozta a mechanikai nedves előkészítés rendszeres elméletét.

1941. szept. 7-én hunyt el Pfeifer Ignác vegyész mérnök, a Műegyetem Kémiai Technológiai Tanszékének 1912–1922 között professzora. 1922-től az Egyesült Izzó kutatólaboratóriumát vezette. Jelentős munkát végzett a világítástechnikai, víztechnológiai és energetikai kutatásban. Kidolgozta a kazántápvizek lágyítására szolgáló mész-szódás eljárást. Újjászervezte a Magyar Kémikusok Egyesületét, melynek haláláig elnöke volt. Wartha Vince előadásai alapján összeállította az első magyar „Kémiai technológia” egyetemi tankönyvet.

1941 végén hunyt el Götz Irén Júlia kémikus, az első magyar női egyetemi tanár. Vegyészdoktori dolgozatában (6 volt a harmadik női vegyészdoktor) a rádiumemánáció meghatározásának kérdésével foglalkozott.

90 éve

1931-ben fejlesztette ki Kabay János (1896–1936) morfinelállítási eljárását. Az ún.

MORFINGYÁRTÁS, MAKETT

„száraz eljárás” nyersanyagként száraz mákszalvét (gubót és alatta néhány cm szárat) dolgozott fel. A kép a Vegyészeti Múzeumban kiállított maketről készült.

1931-ben kezdték meg a hazai fenoplaszt présporok és műgyanták előállítását az Isola Művek Rt.-nél Balló Rudolf irányításával. Ugyanebben az évben a Kábel- és Műgyantagyár is saját műgyanta és présor alapanyagból állított elő műanyag termékeket.

1931-ben indult meg a Hungária Vegyiműveknél (a Budapesti Vegyiművek egyik előd-vállalata) a vegytiszta kénsav előállítása.

1931 májusában kezdték el a Péti Nitrogén Műtrágyagyár Rt. gépi berendezéseinek megrendelését.

1931. márc. 2-án halt meg Klupathy Jenő fizikus, akadémikus, a budapesti tudományegyetem tanára, a Gyakorlati Fizikai Intézet első igazgatója. Folyadékok fizikai kémiájával foglalkozott.

1931. aug. 7-én született Halmos Miklós vegyész, 1967-től a szegedi egyetemen tan-

székvezető. Szerkesztője volt a szegedi Acta Physica et. Chemica c. folyóiratnak.

100 éve

1921. máj. 10-én szerződést írtak alá az Ipari Robbanóanyag Rt. (a Peremartoni Vegyipari Vállalat jogelődje) létesítéséről.

1921. aug. 29-én hozták létre a Magyar Lóporgyárüzemi Rt.-t. Ez az időpont jelenti a Nitrokémia Ipartelepek működésének kezdetét is.

1921-ben kezdte meg a Magyar Mezőgazdasági Vegyipari Rt. az ország első tornyos elnyelető-rendszeren alapuló kénsavgyárának beruházását Mosonmagyaróvárott. Bár a vállalkozás jól indult, az állami tulajdon nagy részaránya, a bankok csekély érdeklősége és a Hungária Műtrágya-, Kénsav- és Vegyipar Rt. erős konkurenciája miatt az üzem rövidesen csődbe jutott.

1921-ben a Ganz Villamosági Rt. gyárában (még import alapanyagból) elkészítették az első hazai gyártású szigetelő idomteszteket.

1921-ben a Fővárosi Gázművekben megkezdtek a cseppfolyós ammónia üzem építését. Ezzel függetlenítették a hazai hűtőipart a külföldi ammóniapiactól.

110 éve

1911. febr. 16-án jegyezték be a védjegylajstromba a Chinoin jogelődjének, az „Alka” Vegyészeti Gyárnak első saját készítményét a „Yohimbin Kincsem” állatgyógyászati terméket.

1911-ben indult meg a gépszírgyártás a Lardolin (később Budapesti Gépszírgyár) Rákosfalván felépített üzemében.

1911. jún. 1-jén halt meg *Kalecsinszky Sándor* vegyész, akadémikus, a Magyar Kémikusok Egyesületének első alelnöke. Különös érdemeket szerzett hazánk természeti kincseinek feltárásában. A Földtani Intézet vegyészeként főként kőszén vizsgálatokat végzett.

1911. aug. 23-án született *Beke Dénes* Kossuth-díjas vegyészmérnök, számos szintetikus gyógyszer (szulfonamidok, hormonszintetikus készítmények) kidolgozója. 1949-ben megszervezte a Szerves Vegyipari Kutató Intézetet, majd 1950-tól a Gyógyszeripari Kutató Intézet igazgatója volt. 1956-tól a BME Szerves Kémiai Tanszékét vezette.

1911. okt. 13-án született *Purman Jenő* vegyészmérnök, petrolkémikus. Üzemmérnök volt a bázakerettyei első gazolintelepen, ő tervezte a lovászi kompresszorállomást. 1951-ben a Budafoki Kőolajtermelő Vállalatnál műszaki igazgató lett, majd a Nehézipari Minisztérium Szerves Vegyipari Főosztályának vezetője, később a Gyógyszeripari Tröszt első vezérigazgatója, a Gyógyszeripari Egyesülés első elnöke.

1911. nov. 29-én született *Molnár Béla*, Kossuth-díjas kutatóvegyész. Legjelentősebb

eredményei: a kalcium-glukonát fermentatív előállítása, a Heparin előállításával kapcsolatos kutatások irányítása és gyártásának üzemi megszervezése, a Neoperhepar előállítása, valamint a B₁₂ gyártásának nagyipari megoldása.

120 éve

1901-ben *Richter Gedeon* az Üllői úti Sas Gyógyszertárában Magyarországon elsőként

SAS PATYKA

kezdték meg, főként állati szervekből készült organoterápiás készítmények előállítását. A Sas Gyógyszertárból fejlődött ki 1907-től a kőbányai telephelyen a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt.

1901-ben nyerte el a Műegyetem a doktori cím adományozásának jogát.

1901. febr. 6-án született *Csűrös Zoltán* Kossuth-díjas szerves kémikus, a Budapesti Műszaki Egyetem Szerves Kémiai Technológiai Tanszékének első professzora, az MTA tagja. Szerves kémiával, technológiával, szénhidrátok szerkezetkutatásával, heterogén katalízissel, foszgén-kémiával, műanyagok kémiájával foglalkozott.

1901. ápr. 20-án született *Szebelle László* a budapesti tudományegyetem Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszékének vezetője. Kutatásai során kidolgozta a coulombmetriás analitikai eljárás fizikai kémiai alapelveit.

125 éve

1896. máj. 2-án nyitotta meg *Ferenc József* a millenniumi ünneppsorozat ezredéves országos kiállítását. A kiállítás „XVIII. csoportjában” sor került a vegyészeti ipari bemutatására is.

1896. jún. 21-én született *Albert János* Kossuth-díjas vegyészmérnök. Fő kutatási területe a durvakerámiai technológia, a hűtőtechnikai kerámiai anyagok hazai gyártásának megvalósítása, a perlitalapú, nagy hőállóságú anyagok előállítása.

1896. júl. 21-én született *Schlattner Jenő* Kossuth-díjas gépészmérnök. Nevéhez fűződik a magyar barnakőszén-lepárlás kifejlesztése. 1933-ban tervei és szabadalma alapján építették az első komplex barnakőszénlepárló telepet Dorogon. Speciális kőszénolékemencét tervezett. A lepárlóüzem területén ma a Richter Gedeon Nyrt. Dorogi Gyáregysége működik.

SCHLATTNER-HEMENCE, MAKETT

1896. nov. 8-án született *Bereczky Endre* vegyészmérnök, Kossuth-díjas egyetemi tanár. Csehszlovákiai és magyar cementgyárakban dolgozott, majd a Veszprémi Vegyipari Egyetem Szilikátkémiai Tanszékének tanszékvezető tanára lett. Az automatikus aknakemencékben végbemenő égési folyamatokkal, a klinker-visszavezetéses égetési módszerrel, a transzportlandcement gyártásával, klinkerásványtani vizsgálatokkal foglalkozott.

1896. dec. 27-én született *Kabay János* gyógyszervegyész, a magyar morfiingyártás úttörője. Módszert dolgozott ki a morfin előállítására száraz, csépelet mákszalmból.

1896-ban született *Braun Géza* vegyészmérnök, egyetemi tanár. *Zemplén Géza* mellett volt adjunktus. *Rockefeller-ösztöndíjas* volt a chicagói egyetemen, majd egyetemi tanár a Harvard Egyetemen. A szívgyógyszer-alapanyagok kutatása foglalkoztatta.

130 éve

1891 őszén helyezték üzembe a Magyar Általános Kénsav-, Műtrágya- és Vegyipar Rt. (a Budapesti Vegyiművek jogelődje) Kén utcai telepén a piritalapú ólomkamrás kénsavgyárat.

1891-ben hozták létre Surányban a Magyar Robbanóanyaggyár Rt.-t. Ez volt a pozsonyi Nobel-féle gyár után a második legnagyobb robbanóanyaggyárunk.

1891. febr. 8-án született *Varga József* vegyészmérnök, a budapesti Műegyetem Kémiai Technológia Tanszékének vezetője, akadémikus, Kossuth-díjas egyetemi tanár. 1939–1943 között ipari, kereskedelmi és közlekedési miniszter. 1951-ben megalapította a Nagynyomású Kísérleti Intézetet, melynek első igazgatója volt. 1952-től a Veszprémi Vegyipari Egyetem Ásványolaj- és Széntechnológia Tanszékét vezette. Legjelentősebb eredményei a műbenzinek és motorhajtóanyagok előállításához fűződnek. Eleinte főként kőszén lepárlási termékeinek nagy nyomású hidrogénezésével foglalkozott. Ezen a téren nemzetközileg elismert felfedezése az ún. kénhidrogén-effektus (Varga-effektus) megállapítása. A II. világháború után a nagy asz-

200 éve

1821. febr. 1-jén hunyt el Jónás József bányamérnök, geológus, a Magyar Nemzeti Múzeum természetrajz osztályának öre. Munkái, publikációi, utazásai (Selmecbánya, Szomolnok, Nagybánya, Kapnikbánya) az ércbányászathoz, bányaműveléshez kapcsolódnak.

1821. máj. 14-én született Zsigmondy Vilmos bányamérnök, az MTA levelező tagja. Tanulmányait a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémián végezte. 1843-ban állami szolgálatba lépett. 1846-ban a Szabadalmazott Osztrák Államvasúttársaság bányamérnöke, s ott Szilágy Józseffel együtt a szabadságharc alatt a resicai vas- és acélművek üzemét teljesen átállították a honvédség felfegyverzéséhez szükséges fegyver- és lőszeranyag gyártására. Ezért Olmütz várában rabanyag szervengett, ahonnan 1850-ben szabadult. Elsősorban sikeres artézi kútúrásai tették ismertté. 1865-ben a harkányi, 1866–67-ben a margitszigeti, majd a lipiki és alcsúti fúrásokat vezette. 1868-ban kezdte meg a városligeti kút fúrását, melynek további munkálatait 1876-ban unokaöccsének, Zsigmondy Bélának adta át. Az elkészült kút 970 m mélységű és 74 °C-os termálvizet szolgáltatott. Az 1879-ben befejezett petrosényi fúrásokkal gazdag kőszéntelepeket tárt fel. Fúrásainak földtani és hidrológiai tanulságairól értékes tanulmányokban számolt be a Földtani és Természettudományi Közlönyben és a Bányászati és Kohászati Lapokban. A magyarországi geotermikus kutatások úttörője volt.

1821. szept. 26-án született Hantken Miksa geológus és paleontológus, egyetemi tanár, az MTA tagja. Bécsben és Selmecbányán tanult. 1846–49-ben több bányában bányászott. 1849–50-ben Bécsben analitikai, kémiai tanulmányokat folytatott, majd a dorogi szénbányánál dolgozott. 1858-ban Pesten őslénytani kutatásokat végzett. 1861–67-ben a pesti Kereskedelmi Akadémia tanára, 1866-tól az MNM ásvány- és őslénytárának öre. 1869-ben megszervezte a Földtani Intézetet, amelynek 1870-től igazgatója. 1876-ban a pesti egyetemen magántanári képesítést szerzett. 1882-től haláláig egyetemi tanár a paleontológiai tanszéken. A magyarországi kőszéntelepekről az első gyakorlati szempontból is jelentős összefoglaló ismerttetést ő készítette. Tiszteletére a Magyarhoni Földtani Társulat 1963-ban háromvenként kiosztásra kerülő Hantken Miksa-éremet alapított. ●●●

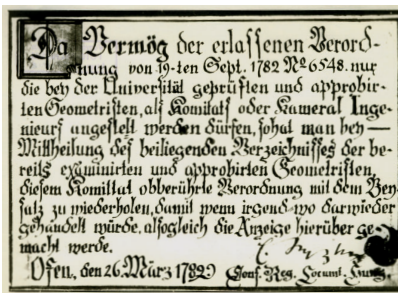

HANTKEN MIKSA

1871. máj. 20-án született Baintner Ferenc élelmiszervegyész, agrármérnök, borász. A Magyaróvári Gazdasági Akadémián tanított, később Kolozsváron a Vegykísérleti Tanszéken dolgozott, majd a kolozsvári Vegyvizsgáló Állomás igazgatója lett. A tejvizsgálat, borászat és szeszgyártás területén végzett vizsgálatokat.

175 éve

1846-ban A Műszaki Egyetem elődje, a József Ipartanoda megkezdte működését a mai Egyetem téren. 1850-ben hozzácsatolták az 1782-ben alapított mérnöki intézetet, az Institutum Geometricumot. 1856-tól Császári és Királyi József Politechnikum néven működött 1871-ig, amikor egyetemi rangot nyert. Az első mérnöki rendtartás még az Institutum Geometricumban született, amely megköveteli a szaképzettséget és kimondja: „Az 1782. szeptember 19-én kibocsátott, 6548. számú rendelkezés értelmében csak a vizsgát tett és eredménnyel végzett mérnökök alkalmazhatók megyei vagy kincstári mérnöki beosztásban, így a már vizsgázott és engedélyezett működéssel rendelkező mérnökök jegyzékét az érintett rendelkezésre

ELSŐ MÉRNÖKI RENDTARTÁS

való hivatkozással azzal a kiegészítéssel közöljük, hogy ha valahol ilyen ügyben intézkednek, értesítésünknek megfelelően járjanak el. Buda, 1789. március 26-án.”

1846-ban kezdett termelni a Drasche-féle Téglagyár Kőbányán. A gyárat az 1838-as nagy pesti árvíz után Pest város felkérésére Drasche Henrik alapította. 1908-ig kizárólag téglát, tetőcserepet és keramit útburkoló kockákat gyártottak. A társulat fajansz- és porcelángyárat 1908-ban hozta létre, tervezőműhelye több keramikusknak is lehetőséget biztosított. Klagenfurti száműzetéséből való hazatérése után egy ideig Görgei Artúr 1848/49-es honvédtábornok kémiai ismereteit kamatoztatva vezetőként dolgozott a gyárban. Tevékenységéért 2018-ban a kőbányai önkormányzat posztumusz díszpolgári címmel tüntette ki.

1846-ban megalakult Pesten Kölle Károly „Első magyar ruganymészgyár”-a. Ebből és Schottola Ernő 1882-ben alapított üzeméből jött létre 1890-ben a Magyar Rugyantaárugyár (később Taurus, majd Michelin).

faltartalmú ásványolajok és kátrányok középnyomású hidrogénezésére dolgozta ki a nevéhez fűződő hidrokrakk-eljárás.

1891. júl. 13-án született Pacsu Jenő vegyész, egyetemi tanár. 1930-ban áttelepült az USA-ba. A Princetoni Egyetemen a szerves kémia előadója. 1947-től az egyetem nyilvános, rendes tanára lett. Tudományos tevékenysége szénhidrát- és textilkémiai kutatásokra terjedt ki.

140 éve

1881-ben adták ki az első ipartámogató törvényt, amely megnyitotta a magyar gyár- és ipar számára a mind kedvezőbbé váló feltételek alapján a fejlődés lehetőségét.

1881-ben alakult meg Liptó-Újváron, a Vág mellett Haasz Adolf tanningyára, az első cserzőanyaggyártó nagyüzem Magyarországon.

1881-ben Liebermann Leó megbízást kapott az országos Kémiai Intézet őse, a „Borvizsgáló Állomás” létrehozására. Az intézményt a Múzeum körúton, az egykori Kunewalder-féle terményházban rendezték be.

1881. márc. 20-án halt meg Tarczy Lajos, a pápai református főiskola tanára. 1838-ban kiadott fizikakönyvének első fejezete lényegében az első magyar nyelvű kémia-tanönyv.

1881. dec. 16-án született Rex Sándor kémikus, a Budapesti Tudományegyetem III. sz. kémiai intézetének tanára. „Kísérleti kémia” c. tankönyvét generációk használták. 1921-ben Debrecenben öccsével gyógyszergyárat alapított, amelynek 1935-ben bekövetkezett haláláig igazgatója volt. (A később Debreceni Gyógyszergyár nevet viselő gyár beolvadt a Biogalba, ma: Teva Gyógyszergyár).

150 éve

1871. febr. 1-jén alapította a Patzenhofer, Berg & Co. vállalkozás a legrégebbi magyar cukorgyárat, az Ácsi Cukorgyárat. A gyár 130 éves működése során névváltozásokon, átszervezéseken, államosításon ment át, majd 2001-ben beszüntette a termelést.

1871-ben alapították Nagyszébenben az Első Erdélyi Stearingyertya Gyár Rt.-t, amely az első olyan magyar háztartásvegyipari üzem volt, amely részvénytársasági formában működött.

1871-ben fejeződött be az 1868-ban megkezdett új bölcsészkar vegytani intézet építése. A régi fűvészkert helyén, a mai Trefort kertben épült fel Than Károly professzor elgondolása szerint az a modern kémiai épület, amely sokáig mintául szolgált az egyetemi kémiaoktatás épületei számára.

1871-től jelenik meg a „Földtani Közlöny” a Magyarhoni Földtani Társulat kiadásában.